

Το ταξίδι της μετάφρασης του Λευκάδιου Χερν στα Ελληνικά

Τέτη Σώλου

Σκιτσογράφος και Μεταφράστρια του Λευκάδιου Χερν

Είμαι η Τέτη Σώλου.

Σκιτσογράφος.

Έχω εικονογραφήσει μερικές δεκάδες βιβλίων για παιδιά. Έχω γράψει και εικονογραφήσει επίσης μερικές δεκάδες. Μία σειρά από αυτά έχει ξεπεράσει τη 18^η έκδοση. Είμαι περήφανη γι' αυτό.

Αν με ρωτήσετε για ποιο πράγμα, πέρα από τον τομέα του σκίτσου, είμαι περήφανη, η απάντηση είναι για τις μεταφράσεις των βιβλίων του Λευκάδιου Χερν.

Και σήμερα θα ήθελα να μοιραστώ με όσους αγαπούν τον Λευκάδιο, τη μικρή οδύσσεια αυτών των μεταφράσεων.

Η γνωριμία μου με τον Λευκάδιο ήταν όπως ο κεραυνοβόλος έρωτας. Στρίβεις στη γωνία ανυποψίαστα και σε βρίσκει, τον βρίσκεις, συναντιόσαστε τέλος πάντων, γιατί όλα έχουν συντελεστεί καιρό πριν.

Δεν γνώριζα ούτε εξ ακοής τον Λευκάδιο, όταν βρήκα στο ίντερνεντ ένα κείμενό του. Αντί να το διαβάσω, άρχισα να το μεταφράζω.

Όταν άρχισα να μεταφράζω, για την προσωπική μου ευχαρίστηση, δεν αντιλήφθηκα αμέσως ότι έμπαινα σε μία συναρπαστική περιπέτεια γεμάτη ενδιαφέρον και μυστήριο. Μπροστά μου ανοιγόταν διάπλατα ένας θαυμαστός κόσμος για τον οποίο δεν γνώριζα παρά ελάχιστα πράγματα, και οδηγός μου στην εξερεύνησή του ήταν ένας συγγραφέας που η γνωριμία με τη ζωή και το έργο του αποδείχτηκε ακόμα πιο συναρπαστική περιπέτεια.

Πρώτο έργο που μετέφρασα ήταν το *Καϊντάν*. Ξεκίνησα το 2007. Όταν το ολοκλήρωσα, το 2009, δοκίμασα την τύχη του σε κάποιους καλούς εκδοτικούς οίκους που θεώρησα ότι θα τους ενδιαφέρει. Η απάντηση συνοψίστηκε στα εξής: «Αν είχα βιβλίο να στηρίξω τον Χερν, θα τον έβγαζα. Μόνος του δεν πουλάει».

Λοιπόν, ο Χερν δεν πουλάει! Αυτό φυσικά δεν με εμπόδισε να προχωρήσω στη μετάφραση του επόμενου έργου του.

Είχα ήδη δεθεί με τον Λευκάδιο Χερν!

Είχα ήδη διαμορφώσει ένα λειτουργικό σύστημα έρευνας για το παράρτημα με υποσημειώσεις, πληροφορίες, ζωγραφιές και φωτογραφίες που έκρινα ότι πρέπει να συνοδεύει κάθε βιβλίο, για να διευκολύνει τον αναγνώστη να κατανοήσει ώστε να απολαύσει το έργο του συγγραφέα.

Αν όσο έχω μελετήσει για τις υποσημειώσεις του Χερν, είχα μελετήσει για το πτυχίο της Νομικής, κάτω από άριστα δεν θα έπεφτα.

Παράλληλα διαπίστωσα ότι ο Λευκάδιος Χερν, παρ' όλο που δεν ήταν άγνωστος στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό, παρέμενε ουσιαστικά άγνωστος, γιατί είχαν δει το φως της δημοσιότητας κυρίως αποσπάσματα των έργων του. Ανθολογίες των αλλόκοτων ιστοριών του. Για κάποιο λόγο οι Έλληνες εκδότες, στην πλειοψηφία τους, εστίασαν στις καταγραφές του της απόκοσμης ιαπωνικής παράδοσης. Όμως ο Χερν δεν ήταν συγγραφέας αλλόκοτων ιστοριών. Ήταν ένας ποιητής που αγωνιούσε για ομορφιά. Ζωγράφιζε με τις λέξεις, όπως ζωγραφίζει ο ζωγράφος με τα χρώματα. Και βέβαια δεν θεωρείται ένας από τους σημαντικότερους

λογοτέχνες της Ιαπωνίας και κορυφαίος πρεσβευτής της στη Δύση μόνο χάρη στις αλλόκοτες ιστορίες του.

Τα τρία βιβλία έχουν συγκεκριμένη δομή. Από την καταγραφή των μύθων και των φαντασμάτων που αναδύονται από την αχλύ της πανάρχαιης ιαπωνικής παράδοσης, καταγραφή που εξυψώνεται σε ανώτερη λογοτεχνική σφαίρα, ο Λευκάδιος περνάει στα φιλοσοφικά δοκίμια και στα δοκίμια για τα έντομα (πεταλούδες, μυρμήγκια, λιμπελούδες, πυγολαμπίδες), που πρωτίστως στηρίζονται στις δικές του παρατηρήσεις, και το αξιοθαύμαστο είναι ότι πρόκειται για παρατηρήσεις ενός ανθρώπου που βλέπει τον κόσμο από ένα μάτι, μυωπικό, με τη βοήθεια ενός τηλεσκοπίου τσέπης. Και από τα έντομα περνάει στην αφήγηση πραγματικών ιστοριών που έζησε ο ίδιος ή του τις αφηγήθηκαν άνθρωποι που τις έζησαν.

Καμιά φορά, αυτά που κάνουμε για προσωπική ευχαρίστηση είναι ένας τεράστιος όγκος δουλειάς που για να γίνει θέλει χρόνο και προσπάθεια. Για το καθένα από τα τρία μεγάλα έργα χρειάστηκα τουλάχιστον 18 μήνες. Δεν ένιωσα κούραση, λόγω του αυξανόμενου θαυμασμού και ενδιαφέροντος. Μετά το *Καϊντάν*, προχώρησα στη μετάφραση του *Κοττό* και του *Ιαπωνικού Μωσαϊκού*.

Φτιάχνοντας την εργοβιογραφία του και αναζητώντας όλο και περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή του, άρχισα να γνωρίζω την οδύσσεια του και να θαυμάζω την προσωπικότητα αυτού του ανθρώπου που είχε τόση πίστη στο όραμά του που δεν άφησε καμία από τις δυστυχίες που τον βρήκανε να σταθεί εμπόδιο στον δρόμο του και που το ανοιχτό μυαλό του δεν περιορίστηκε σε καμία εθνική, φυλετική ή θρησκευτική ταυτότητα.

Κι ενώ μέσα στο έργο του Λευκάδιου έβρισκα πανανθρώπινες αξίες, στηρίγματα και απαντήσεις σε θεμελιώδη ερωτήματα, βάδιζα στα σκοτεινά σχετικά με την έκδοση των βιβλίων και καμιά φορά αναρωτιόμουν γιατί τα κάνω αυτά, μια που στην Ελλάδα το εκδοτικό ενδιαφέρον για τον Λευκάδιο ήταν μικρό ή ανύπαρκτο. «Καλομελέτα κι έρχεται», ήταν η απάντησή. Και τελικά ήρθε!

Εκείνο που δεν είχα φανταστεί, αν και θα έπρεπε, ήταν πως η πολυπολιτισμικότητα που χαρακτήριζε τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν θα χαρακτήριζε και τις μεταφράσεις του. Το πρώτο μήνυμα αισιοδοξίας ήρθε όταν είχα ολοκληρώσει την εργασία μου πάνω στα τρία βιβλία και πλέον δεν είχα ούτε να προσθέσω ούτε να αφαιρέσω κάτι από τη μετάφραση. Ήρθε από την Αμερική μαζί με τον Τάκη Ευσταθίου, που πολύ δίκαια λόγω των πολυετών και ακούραστων προσπαθειών του, που στέφθηκαν από επιτυχία, χαρακτηρίστηκε ως ο άνθρωπος που έφερε τον Λευκάδιο Χερν στην Ελλάδα.

Η γνωριμία μου μαζί του, τον Δεκέμβριο του 2012, υπήρξε καθοριστική. Γνώρισα έναν άνθρωπο της τέχνης, που αγαπάει βαθιά τον Λευκάδιο Χερν, που έχει κατανοήσει το πνεύμα του και που εργάζεται ακούραστα για τη διάδοσή του.

Το ενδιαφέρον του και η υποστήριξή του στην εργασία μου εκφράστηκαν έμπρακτα παραχωρώντας μου πρόσβαση στα πλούσια αρχεία του και αφιερώνοντάς μου προσωπικό χρόνο για να μου δώσει τη γνώμη του και πλήθος πληροφοριών.

Το δεύτερο χαρούμενο μήνυμα διέσχισε κι αυτό έναν ωκεανό και ήρθε από την Αυστραλία, όταν το Ταμείο της Παγκόσμιας Κυθηραϊκής Κληρονομιάς εκδήλωσε την επιθυμία να εκδώσει τα τρία βιβλία.

Το ραντεβού με τον Τζορτζ Πούλος, εκπρόσωπο του Ταμείου, που έγινε σε κάποιο ταξίδι του στην Ελλάδα, δεν διήρκεσε περισσότερο από μία ώρα. Μέσα σε εξήντα λεπτά έγιναν οι συστάσεις, αποφασίστηκε, συμφωνήθηκε και προγραμματίστηκε η έκδοση των βιβλίων.

Ξαφνικά το όνειρο έπαιρνε σάρκα και οστά ξεπερνώντας την πιο παρατραβηγμένη μου φαντασία. Και ακόμα είμαστε στην αρχή.

Η γνωριμία με τη Σόκο Κοϊζούμι, σύζυγο του Μπον Κοϊζούμι, του δισέγγονου του Λευκάδιου Χερν, το καλοκαίρι του 2013 ήταν από τις πιο συγκινητικές στιγμές της ζωής μου. Ένα μέλος της οικογένειας του Λευκάδιου Χερν έσφιγγε το χέρι μου σε μία θερμή χειραψία!

Από την Ιαπωνία ο καθηγητής Μπον Κοϊζούμι, δισέγγονος του Λευκάδιου, πρόεδρος του *The Open Mind of Lafcadio Hearn*, έκανε τη μεγάλη τιμή να προλογίσει τα βιβλία βάζοντας έτσι τη σφραγίδα της έγκρισης της οικογένειας.

Ο εμπνευστής του *The Open Mind of Lafcadio Hearn* και υπεύθυνος της σειράς «Λευκάδιος Χερν», Τάκης Ευσταθίου, έγραψε επίσης ένα εισαγωγικό σημείωμα. Και ο George C. Roulos στην εισαγωγή του αναφέρει τους λόγους που οδήγησαν το *Ταμείο Παγκόσμιας Κυθηραϊκής Κληρονομιάς* στην έκδοση των έργων και τους στόχους αυτής της πρωτοβουλίας, συνοψίζοντας έτσι το όραμά τους να διαδοθεί το έργο του Λευκάδιου Χερν σε ευρύτερο ελληνόφωνο αναγνωστικό κοινό, ως τους Έλληνες της Διασποράς.

Τα τρία βιβλία είχαν το σπάνιο προνόμιο να έχουν όχι έναν, αλλά δύο επιμελητές. Τον αείμνηστο Ντένη Τζανάτο και τον Ηλία Ταμπακέα. Σκιτσογράφοι και οι δύο, κοινή μας ιδιότητα, αλλά δημοσιογράφος και πολιτικός γελοιογράφος ο ένας, αρχιτέκτονας και καθηγητής ιστορίας σκίτσου ο άλλος, επίσης πολυπολιτισμικοί, που μοίρασαν για χρόνια τη ζωή τους ανάμεσα στην Ελλάδα, Αμερική και Καναδά ο ένας και στην Ελλάδα, Αμερική και Ηνωμένο Βασίλειο ο άλλος, μιλούσαν τα αγγλικά με την ευχέρεια μητρικής γλώσσας.

Όταν τον βρήκε ο θάνατος, ο Λευκάδιος ήταν 54 χρόνων. Έφυγε χωρίς να γνωρίσει γεράματα και παρακμή.

Παρακινούμενοι από αυτό το στοιχείο, κρίναμε ταιριαστό στα εξώφυλλα των βιβλίων να τοποθετηθεί το *ιτσιμόντζι γκινού*, το χρυσάνθεμο με δεκαέξι πέταλα, που, εκτός από ιαπωνικό αυτοκρατορικό έμβλημα, είναι ένα παγκόσμιο σύμβολο πνευματικής δύναμης και ακμής.

Ο γεμάτος συμβολισμούς συνδυασμός του παντοδύναμου ήλιου με ένα λουλούδι σε πλήρη άνθιση, είχε συγκινήσει τόσο τους Ιάπωνες ώστε να το καθιερώσουν ως αυτοκρατορικό έμβλημα, όσο και τους αρχαίους Έλληνες και το συναντάμε από το παλάτι του Μίνωα στην Κνωσό μέχρι τον τάφο του Φιλίππου στη Μακεδονία.

Ο Τάκης Ευσταθίου, ως υπεύθυνος της σειράς «Λευκάδιος Χερν», ενημέρωσε τον Ιάπωνα πρέσβη, που τότε τη θέση υπηρετούσε ο εξοχότατος Μασουό Νισιμπαγιάσι, για την επικείμενη έκδοση των βιβλίων και για τη χρήση του *ιτσιμόντζι γκινού* στα εξώφυλλα, που ιδιαίτερα πάνω στο κόκκινο και στο μπλε χρώμα θυμίζει το ιαπωνικό διαβατήριο.

«Μα και βέβαια. Είναι το ιαπωνικό διαβατήριο με το οποίο ο Λευκάδιος Χερν επιστρέφει στην Ελλάδα», ήταν η συγκινητική απάντηση.

Έτσι λοιπόν το 2014, έναν αιώνα και πλέον μετά την πρώτη τους έκδοση, τα τρία έργα του Λευκάδιου Χερν κυκλοφορούν ξανά στην ολοκληρωμένη μορφή τους. Το *Κοττό* και το *Ιαπωνικό Μωσαϊκό* κυκλοφορούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα και στην ελληνική γλώσσα.

Η έκδοση το 2014 συμπίπτει με

- τα 110 χρόνια από τον θάνατο του Λευκάδιου Χερν
- τα 150 χρόνια από την ένωση των Ιόνιων Νησιών με την Ελλάδα,

- τα εγκαίνια του *Ιστορικού Κέντρου Λευκαδίας Χερν*, του πρώτου μουσείου που ιδρύθηκε την Ευρώπη προς τιμήν του μεγάλου συγγραφέα, που βρίσκεται στη γενέτειρά του, στη Λευκάδα, και
- με το Ελληνο-Ιαπωνικό Συμπόσιο, μια τεράστιας πολιτιστικής σημασίας εκδήλωση, που πραγματοποιήθηκε στη Λευκάδα.

Εικόνα 1. Tety Solou, τα 3 μεταφρασμένα βιβλία

Εικόνα 2. Tety Solou_τα 3 μεταφρασμένα Βιβλία και οι παλιές εκδόσεις από συλλογή Ευσταθίου

Για τις μεταφράσεις γράφτηκαν καλές κριτικές, μάλιστα κάποιοι, όπως ο λογοτέχνης Μίμης Κούρτης, έγραψαν εξαιρετικά ποιητικά κείμενα, και δέχτηκα πολλά συγχαρητήρια. Ευπρόσδεκτα. Και ποιος δεν χαίρεται όταν η δουλειά του εκτιμάται;

Κρατώ ένα που επιθυμώ να προσδιορίζει την ποιότητα και τον στόχο της δουλειάς μου: «Δώσατε στον Λευκάδιο Χερν τη μητρική του γλώσσα. Τις λέξεις που θα χρησιμοποιούσε αν έγραφε στα ελληνικά».

Έχω κάνει πολλές ομιλίες για τη ζωή και το έργο του Λευκάδιου Χερν, έχω δώσει συνεντεύξεις και πάντα προτρέπω: «Βάλτε στη βιβλιοθήκη σας, βάλτε στη ζωή σας τον Λευκάδιο Χερν».

Το έργο του είναι διάσπαρτο από τις πανανθρώπινες αξίες που είναι το ξεχασμένο θεμέλιο της ανθρώπινης ύπαρξης. Ο άνθρωπος του 21ου αιώνα θα βρει σε αυτό στηρίγματα και μπορεί να αντλήσει μαθήματα, πρότυπα και λύσεις.

Αυτό είναι ένα μήνυμα που απευθύνεται σε όλους, κυρίως στους νέους. Γι' αυτό ήταν μεγάλη η χαρά όταν τα τρία βιβλία μπήκαν στις βιβλιοθήκες πεντακοσίων ελληνικών σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, χάρη στην προσφορά εκ μέρους της Ιαπωνικής πλευράς προς το υπουργείο Παιδείας.

Η τελετή παράδοσης έγινε στην Ιαπωνική πρεσβεία παρουσία του Ιάπωνα πρέσβη, των δωρητών και υπουργού Παιδείας κ. Νίκου Φίλη, ο οποίος αποδέχτηκε την προσφορά.

Τότε μάλιστα έγινε το Καγκάμι-ουάρι, μια παραδοσιακή τελετή με την οποία οι Ιάπωνες γιορτάζουν ένα σημαντικό γεγονός, μια επέτειο ή εγκαινιάζουν ένα ξεκίνημα και κατά την

οποία σπάζουν το καπάκι του *καγκάμι*, του βαρελιού που περιέχει σάκε, και εύχονται πίνοντας.

Υψώσαμε τα ποτήρια, λέγοντας *Καμπάι!*, ευχόμενοι οι νέοι να γνωρίσουν το ελεύθερο μυαλό, το διεισδυτικό πνεύμα, το αδάμαστο όραμα, την ακαταπρόσβλητη εργατικότητα και τη λυτρωτική δημιουργικότητα του οικουμενικού συγγραφέα που ένωσε και ενώνει χώρες, λαούς και πολιτισμούς.

Ας μην ξεχνάμε ότι ο Λευκάδιος υπήρξε δάσκαλος και καθηγητής. Πρότρεπε τους μαθητές του να προσδιορίσουν την ταυτότητά τους μέσα από τη γνώση της παράδοσής τους. Κι αυτό είναι ένα ελληνικό στοιχείο, να πηγαίνεις μπροστά κοιτώντας πίσω.

Όπως είπε και ο σπουδαίος ηθοποιός Ηλίας Λογοθέτης, που τόσο έχει αγαπήσει και κατανοήσει τον Λευκάδιο Χερν: «Αυτό που θα καθορίσει το μέλλον μας είναι να διαλέξουμε σε ποιο παρελθόν ανήκουμε».

Κλείνοντας θα ήθελα να μεταφέρω τα λόγια που μου έγραψε προ καιρού μια αναγνώστριά, όταν ήρθε για πρώτη φορά σ' επαφή με το έργο του Λευκάδιου Χερν διαβάζοντας το *Κοττό*.

«Ο Λευκάδιος Χερν δούλεψε πιο ευσυνείδητα κι από Ιάπωνας. Δεν έκανε πασαλείμματα, δεν ενδιαφέρθηκε να κάνει ντόρο. Το 'λεγε η καρδιά του.

Είναι ένας άνθρωπος που είχε πονέσει πολύ, είχε στερηθεί πολύ κι αυτό του βγήκε σε δημιουργικότητα, εξυπνάδα και βάθος σκέψης. Μια ευαίσθητη ψυχή, ένας αυθεντικός, οικουμενικός άνθρωπος. Άξιος σεβασμού και μνήμης».

Σημειώσεις

- Την Παρασκευή 26 Ιουνίου 2014, έγινε μία από τις πρώτες γιορταστικές εκδηλώσεις προς τιμήν του Λευκάδιου Χερν. Στο βιβλιοπωλείο Λεμόνι συγκεντρώθηκαν οι φίλοι του και γιορτάσαμε την 164η επέτειο των γενεθλίων του και την κυκλοφορία των τριών βιβλίων του, που μετέφρασα στα Ελληνικά. Φιλοτέχνησα την αφίσα της βραδιάς.

Εικόνα: Tety Solou_164 χρόνια Λευκάδιος Χερν_Λεμόνι

- Παρακολούθησα με μεγάλο ενδιαφέρον το Διεθνές Συμπόσιο «Το ανοιχτό πνεύμα του Λευκάδιου Χερν» που έγινε στη Λευκάδα στις αρχές Ιουλίου 2014 έχοντας μαζί μου το σημειωματάριο και το μολύβι μου. Κρατούσα σημειώσεις κι έφτιαχνα σκίτσα, για να θυμάμαι τι έχει ειπωθεί. Είναι κι αυτός ένας τρόπος.

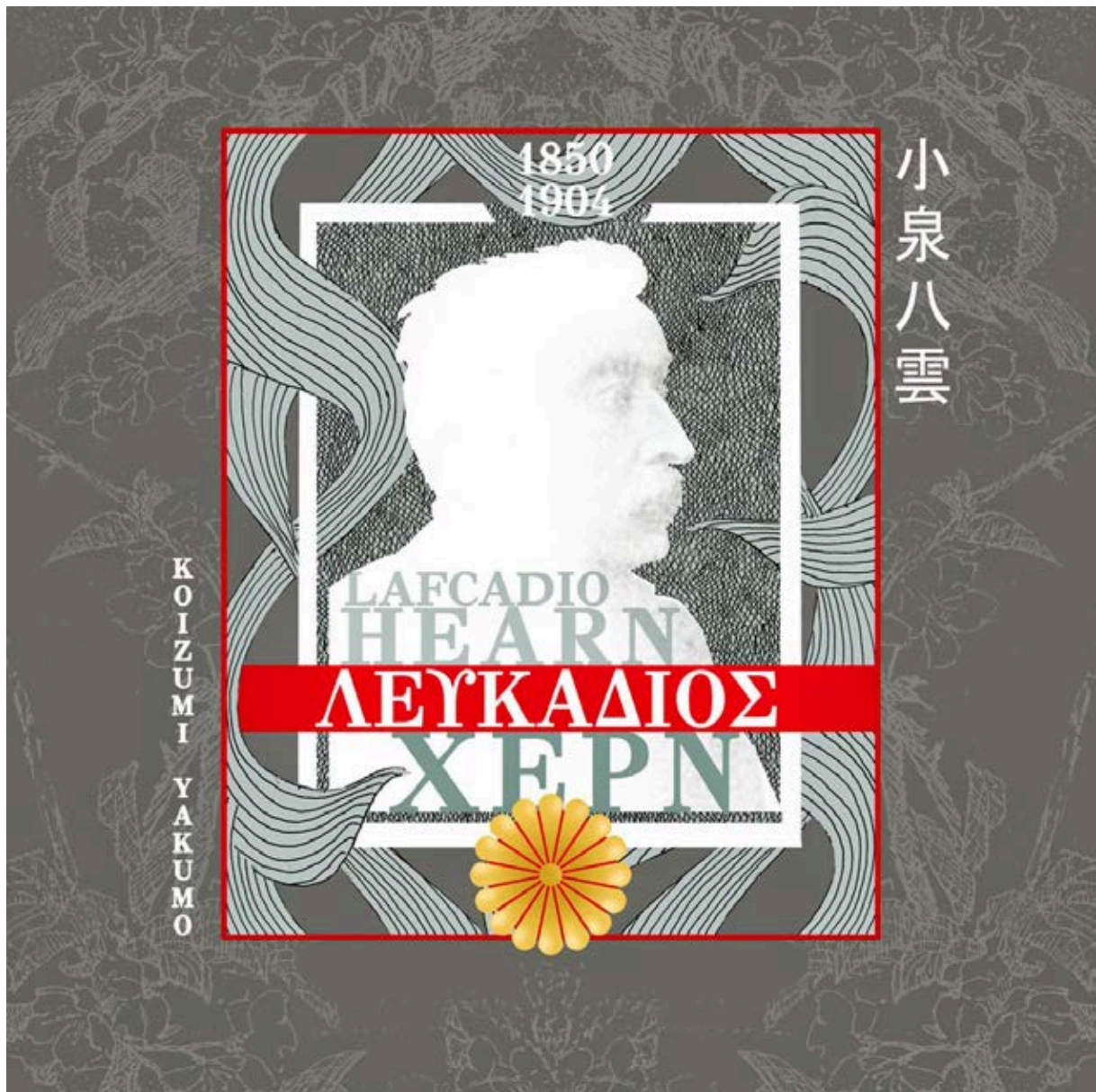

Εικόνες: Tety Solou_Σημειωματάριο Συμπόσιο 2014 01έως 09

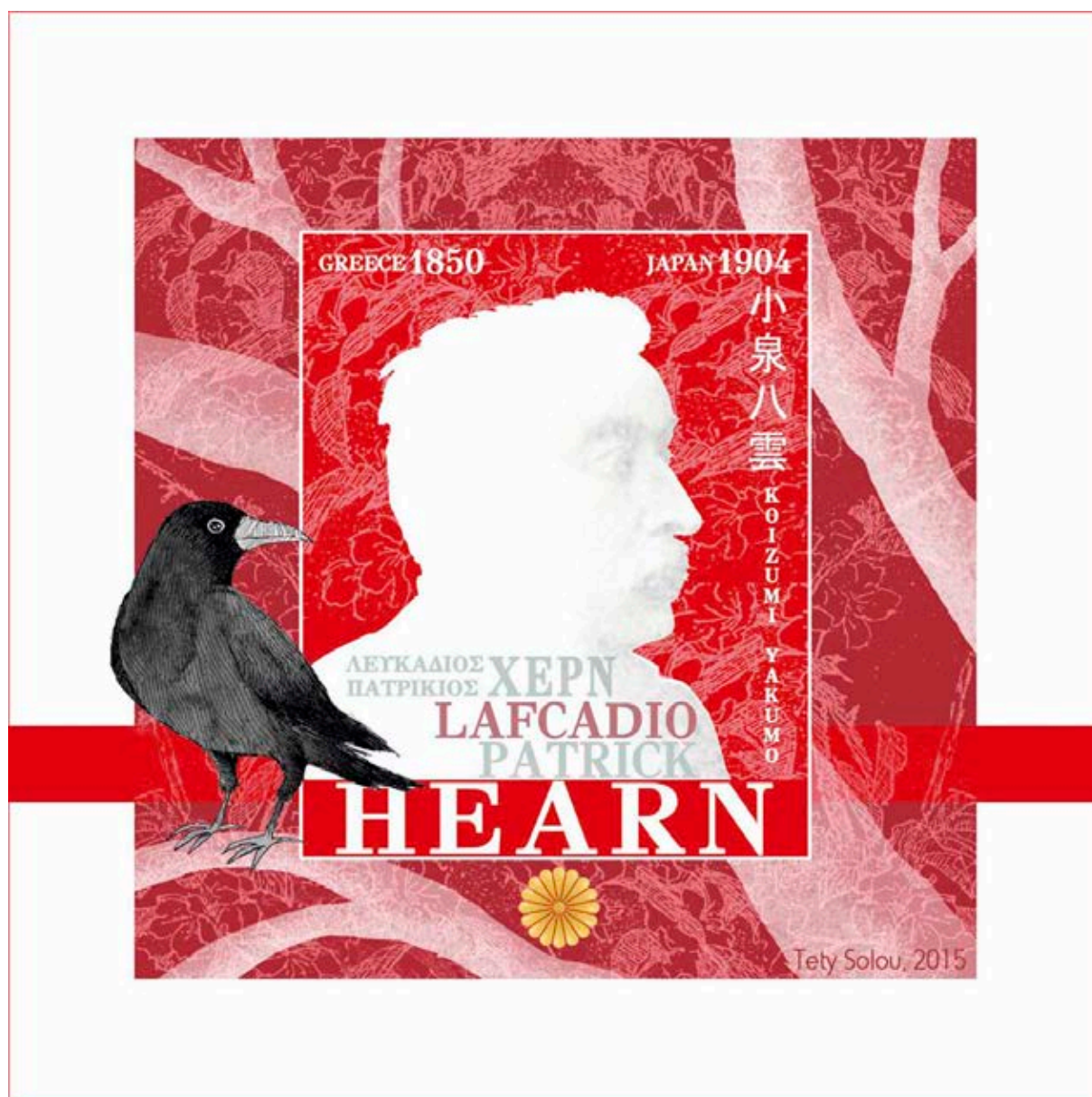

- Το 2014 φιλοτέχνησα το πορτρέτο του Λευκάδιου Χερν, που κυκλοφόρησε σε πέντε αριθμημένα, σφραγισμένα και υπογραμμένα αντίτυπα, που φιλοξενούνται σε ιδιωτικές συλλογές στην Ελλάδα, στην Αυστραλία και στην Ιαπωνία.

Εικόνα: Tety Solou_Lafcadio Hearn portrait 2014

- Την επόμενη χρονιά, που έγινε μία σημαντική σειρά εκδηλώσεων προς τιμήν του Λευκάδιου στην Ιρλανδία, φιλοτέχνησα μία παραλλαγή του αρχικού πορτρέτου σαν δώρο στον ευγενικό Τζον Μοράν (John Moran), δημοσιογράφο των Irish Times. «Ο Λευκάδιος και το κοράκι» κυκλοφόρησε σε δύο αριθμημένα, σφραγισμένα και υπογραμμένα αντίτυπα και παρουσιάστηκε για πρώτη φορά στην ομιλία του, που έγινε στο Δουβλίνο, το φθινόπωρο του 2015, παράλληλα με τα εγκαίνα του Lafcadio Hearn Japanese Gardens στο Τραμόρε.

Εικόνα: Tety Solou_Lafcadio and the raven 2015

- Στις 5 Ιουλίου 2014, στο πλαίσιο των εκδηλώσεων που έγιναν στη Λευκάδα, με αφορμή το Διεθνές Συμπόσιο «Το ανοιχτό πνεύμα του Λευκάδιου Χερν», ο ηθοποιός Σίρο Σάνο (Shiro Sano) και ο μουσικός Κιότζι Γιαμαμότο (Kyoji Yamamoto) έδωσαν την αφηγηματική παράσταση «Νοσταλγία, η αιώνια κατοικία του πνεύματος» (Nostalgia, the eternal home of the spirit). Είχα την τιμή να μου ανατεθεί από τον δήμο Ματσούε η μετάφραση των κειμένων της παράστασης στα Ελληνικά και τη χαρά να φτιάξω το σκίτσο των δύο καλλιτεχνών.

Νοσταλγία

Shiro Sano and Kyoji Yamamoto
Nostalgia, the eternal home of the spirit

TETH ΣΧΟΛΟΥ ΛΕΥΚΑΔΑ 2014

Εικόνα: Tety Solou_Shiro and Kyoji 2014

